

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	1194
Land:	Irak
Kilde:	Landinfo
Titel:	Irak: Anbar provins – Sikkerhetssituasjonen per november 2018
Udgivet:	17. december 2018
Optaget på baggrundsmaterialet:	11. juni 2019

Temanotat

**Irak: Anbar provins -
sikkerhetssituasjonen per november
2018**

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

© Landinfo 2018

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Since ISIS was ousted from the province near the end of 2017, Anbar has not been among the most violent provinces in Iraq. The damages resulting from the fights between ISIS and governmental troops and their allied militias are, however, huge. The destructions have made large population areas unfit for living. Anbar has seen a very large internal flight, but a majority is said to have returned.

Although ISIS was driven out of the province, there have been signs during the fall of resumed ISIS activity, including sophisticated attacks like suicide and car bombings. The government implemented large military operations in November to prevent further escalation from ISIS.

The number of civilian casualties from ISIS violence is low but increasing. Another factor threatening the civilian population is the large number of remaining unexploded devices in the rubble of damaged buildings and infrastructure. A third issue of concern is the local opposition to the return of individuals with alleged or actual ISIS affiliation.

SAMMENDRAG

Etter at ISIS ble drevet ut mot slutten av 2017, har ikke Anbar vært blant de aller mest voldsutsatte provinsene i landet. Ødeleggelsene etter kampene mellom ISIS og regjeringsstyrkene støttet av PMU, er imidlertid enorme, og medvirker til at store befolkningssentra nærmest er ubeboelige for sivilbefolkningen. Provinsen hadde en meget høy internflukt, men de fleste skal nå ha vendt tilbake til sine hjemsteder.

Selv om ISIS ble drevet ut av provinsen, har det utover høsten kommet nye tegn til at gruppen gjenopptar sin aktivitet i Anbar. Samtidig har ISIS tatt i bruk mer avanserte angrepsformer den siste tiden, som selvmordsbomber og bilbomber. Regjeringen har i november iverksatt større militære operasjoner for å hindre ytterligere opptrapping.

Antallet sivile som blir rammet av ISIS' aktivitet, er lavt, men stigende. Andre forhold som truer sikkerheten til sivilbefolkningen, er det store antallet gjenværende eksplosiver i bygningsmassen, samt motstand lokalt mot at personer med antatte ISIS-sympatier returnerer.

INNHold

1. Innledning	6
2. Bakgrunn	6
2.1 Befolkning og geografi.....	6
2.2 Konflikthistorie.....	7
2.2.1 <i>Stor internflukt fra Anbar</i>	<i>7</i>
3. Konflikt- og voldsmønster	8
3.1 Militær opptrapping i høst etter en roligere periode	8
3.2 Økende trussel fra gjenværende ISIS-krigere.....	9
3.3 Antall konfliktrelaterte hendelser og sivile tap.....	10
3.3.1 <i>Konfliktrelaterte hendelser juli – oktober 2018.....</i>	<i>11</i>
3.3.2 <i>Antall drepte sivile juli – oktober 2018</i>	<i>11</i>
3.4 Hevn og represalier mot ISIS-mistenkte og -sympatisører, samt deres familier ..	12
3.5 Ueksploderte miner og bombefeller	13
4. Hovedaktørene	14
4.1 Myndighetsstyrkene	14
4.2 PMU	14
4.3 Stammemilitser	14
4.4 ISIS	15
4.5 Andre væpnede grupper?.....	15
5. Voldens spredning.....	16
6. Hvem blir angrepet?	16
7. Referanser	18

1. INNLEDNING

Dette notatet beskriver sikkerhetssituasjonen i Anbar provins. Det belyser hvordan konflikt- og voldsmønsteret har utviklet seg de siste månedene, og trekker fram forhold som truer sikkerheten til sivilbefolkningen. Videre beskriver notatet hvilke aktører som er til stede i provinsen, hvor voldshendelsene finner sted, og hvem som er utsatt for angrep. Innledningsvis redegjør notatet for geografiske forhold og relevant konflikthistorie, inkludert internflukten fra provinsen.

Notatet ser på utviklingen over noe tid, men konsentrerer seg om perioden juli-november 2018.

Informasjonen notatet bygger på, er hentet fra åpne kilder. Det vil si nyhetsmeldinger, artikler og publikasjoner som er offentlig tilgjengelig via internett.

I fremstillingen av konfliktens karakter og utvikling i høst, bygger vi blant annet på analysene til Joel Wing. Wing har rapportert på konfliktene i Irak siden 2008 på bloggen *Musings on Iraq*.

Tallmaterialet vi legger fram i kapittel 3.3, er også hentet fra Joel Wings blogg. I tillegg benytter vi materiale fra Iraq Body Count (IBC) og UNAMI, som er FNs bistandsorgan for Irak. Alle kildene har svakheter, både fordi innhenting av troverdig informasjon i konfliktområder er krevende, og fordi de benytter seg av medier og andre lokale kilder som til en viss grad tar politiske hensyn i sin rapportering.

2. BAKGRUNN

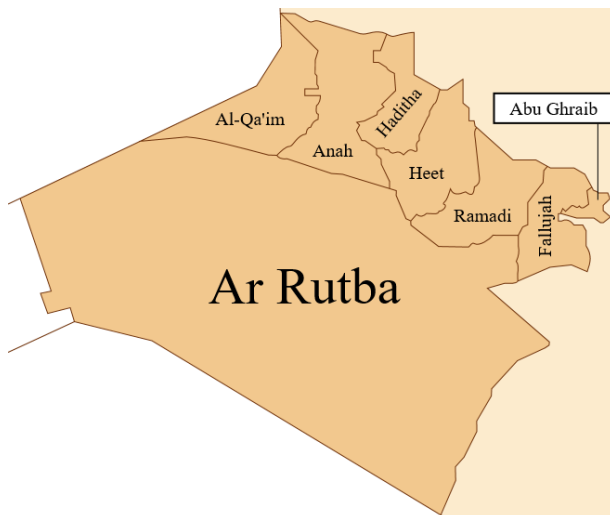
2.1 BEFOLKNING OG GEOGRAFI

Provinsen er arealmessig landets største, mens befolkningen er liten, med ca. 1,8 millioner innbyggere (COSIT 2018, s. 56). Befolkningen er svært homogen og består av arabiske sunnimuslimer. Den sosiale strukturen er kjennetegnet av sterk klan-identitet.

Det meste av provinsen er øde ørken som grenser mot Saudi-Arabia, Jordan og Syria over svært lange strekninger. De fleste innbyggerne i provinsen bor langs elven Eufrat, som krysser provinsen diagonalt fra nordvest til øst. Anbar har to større byer – hovedstaden Ramadi og Fallujah. Ramadi distrikt har 37 % av befolkningen og Fallujah distrikt 36 % (IOM 2017, s. 14). Det geografisk største distriktet Rutba er samtidig det minst befolkede.

De fleste byer og landsbyer ligger i et belte langs Eufrat. Det ligger også enkelte småbyer langs motorveien til grenseovergangene mot Jordan og Syria. Landbruk, sementproduksjon og fosfatutvinning er viktige næringsveier. Landbruket drives langs Eufrat. En stor demning ved Haditha er reservoar for landbruk og drikkevann, og av stor strategisk betydning (Se kart fra [World Food Programme 2014](#) som viser de viktigste byene og veiene i Anbar.)

Kart over Anbar med distriktsinndeling

Kilde: [Wikimedia Commons 2008](#)

2.2 KONFLIKTHISTORIE

Anbars konflikthistorie er turbulent. Fra 2003 av var Fallujah åsted for gjentatte konfrontasjoner mellom de internasjonale okkupasjonsstyrkene og væpnede opprørere. I 2012 og 2013 fant det sted omfattende voldelige konfrontasjoner mellom sivile demonstranter og hæren i provinsen.

Deler av Ramadi og provinsen for øvrig ble inntatt av ISIS i 2014. I perioden 2015-17 ble provinsen gjenerobret med voldsomme ødeleggelser til følge.

Kampen om Ramadi varte i til sammen 21 måneder (RAND u.å.), og da byen ble gjenerobret i 2017, lå 80 % av bygningsmassen i ruiner. FNs miljøvernorgan UNEP (2018) meldte i november at ødeleggelsesprosenten fortsatt er like stor, og at oppryddingen forsinkes av store antall gjenliggende miner og bombefeller. Dette selv etter at 20 000 eksplosiver så langt er blitt fjernet.

De mest ødelagte byene er ifølge UNEP (2018) Ramadi, Fallujah, Hit, Qaim og Kubaisa. Mengden ruinmateriale som må fjernes, utgjør sju millioner tonn totalt. Så langt er litt under halvparten av dette blitt fjernet, hovedsakelig fra gater og veier, ifølge UNEP.

I januar 2018 var ISIS i hovedsak nedkjempet eller gått i skjul. Styrkene som nedkjempet ISIS, besto av hærstyrker, PMU fra andre provinser og lokale stammemilitser. Internasjonale koalisjonsstyrker ga fly- og bakkestøtte. ISIS har likevel ikke forsvunnet helt, og i løpet av høsten har de vist tegn til å trappe opp aktiviteten.

2.2.1 Stor internflukt fra Anbar

Anbar har hatt noe av den største internflukten i Irak. Krigen med ISIS førte til at mange flyktet fra byområdene. Ifølge IOM (2018b, s. 9) var det totale antallet internflyktninger fra Anbar oppe i 1,2 millioner i perioden mai-juni 2015, etter at ISIS hadde tatt Ramadi. Ellers har internflukten gått i bølger siden januar 2014, da ISIS gradvis begynte å overta provinsen.

En rapport om Ramadi fra RAND Corporation (u.å.) oppgir at over 100 000 flyktet fra byen mellom 2008 og 2015, i forkant av ISIS' overtagelse av byen, og at nye 100 000 flyktet mellom mai 2015 og mars 2016. Totalt gikk innbyggertallet i indre by ned med 37 % fra 2008 (måned ikke oppgitt) til februar 2015. Deretter forlot ytterligere 39 000 personer byen frem til mai 2015. Etter at Ramadi var gjenerobret, var folketallet nede i 13 % av tallet for 2008.

I løpet av 2018 har returen av internflyktninger økt, og per september hadde de fleste som ble fordrevet fra Anbar, returnert til sine opprinnelige bosteder, ifølge IOM (2018a, s. 6-7).

3. KONFLIKT- OG VOLDSMØNSTER

Den siste tidens konflikt- og voldsmønster i Anbar er kjennetegnet av følgende hovedtrekk:

- Nedgang i voldsfrekvensen etter at provinsen ble gjenerobret mot slutten av 2017, men tegn på økning i volden fra høsten 2018.
- Økende trussel fra gjenværende ISIS-krigere.
- Hevn og represalier mot personer og familier som mistenkes å ha bånd til ISIS.
- Ueksploderte miner og bomber plantet av ISIS før gruppen ble bekjempet. Dette utgjør en betydelig sikkerhetstrussel mot sivile som ønsker å returnere til sine hjem.

I punktene 3.1- 3.6 vil vi gjør rede for disse hovedtrekkene.

3.1 MILITÆR OPPTRAPPING I HØST ETTER EN ROLIGERE PERIODE

Det har vært en betydelig nedgang i antall voldshendelser i Anbar i 2018 sammenlignet med 2017.¹ Provinsen har ikke vært blant de aller mest voldsutsatte i perioden januar-oktober - både Kirkuk, Diyala og Salah al-Din har hatt flere ISIS-angrep enn Anbar (se figur 4 i Markusen 2018, s. 4).

I sommermånedene var det relativt få angrep i provinsen. En artikkel i Niqash (Al-Ayash 2018) tilskriver dette et stort styrkenærvær og svært omfattende sikkerhetstiltak.²

Det store sikkerhetsoppbudet tyder på at det har vært behov for å beskytte sivilbefolkningen mot angrep. På samme tid har nemlig ISIS styrket seg på syrisk side av grensen og derfra begynt å øke virksomheten i Anbar. Fra slutten av august har provinsen vist tegn til økende vold. I oktober forekom det både et selvmordsangrep og

¹ Data fra Armed Conflict Location and Event data (ACLED, som presentert av Markusen 2018) viser en nær halvering av ISIS-angrep fra 2018 til 2017: Til og med oktober i år har det vært 88 angrep, mens det var 164 i fjor.

² Blant annet er det etablert et utall sjekkpunkter i, rundt og mellom byene, som gir god kontroll med persontrafikken, men som samtidig begrenser sivilbefolkningens bevegelsesfrihet sterkt. Hæren, politi, militærpoliti, stammemilitser og shiamilitser bemanner sjekkpunktene. Disse er ikke nødvendigvis samordnet, og ferdsel fra A til B tar da ofte svært lang tid og skaper mye misnøye i befolkningen, ifølge Niqash-artikkelen (Al-Ayash 2018).

et angrep med bilbombe. I november gikk volden imidlertid igjen noe tilbake (Wing 2018a).

På bakgrunn av voldsøkningen har den militære aktiviteten mot ISIS blitt trappet kraftig opp utover høsten. I november skal regjeringen ha beordret 30 000 hær- og militssoldater til grenseområdene mellom Anbar og Syria (Jamieson 2018). Det irakiske nyhetsbyrået NINA (2018d) meldte da om omfattende militære operasjoner i åpent terreng i grensetraktene. Ifølge NBC (Jamieson 2018) består styrken av 10 000 soldater fra hæren og 20 000 medlemmer av sjiamilitser innen PMU. I tillegg er det ifølge EPIC (2018) innført unntakstilstand på selve grensen bl.a. i grensebyen Qaim, der to hær-brigader er blitt sendt inn.

Det meste av ISIS' bevegelser i Irak i løpet av høsten skal ha foregått gjennom ørkenområder i Anbar og Ninewa som grenser mot Syria. Det rapporterer FNs spesialutsending til Irak Jan Kubis (2018).

Å sikre grensen har blitt gitt høy prioritet av regjeringen. Det er et mottiltak mot ISIS som det gjenstår å se effekten av. ISIS kan svare med å gå under jorden igjen og vente til styrkene trekkes tilbake, en taktikk de med hell har brukt i andre provinser.

3.2 ØKENDE TRUSSEL FRA GJENVÆRENDE ISIS-KRIGERE

Fra slutten av august til oktober utførte ISIS mer avanserte operasjoner i Anbar enn på mange måneder. I denne perioden var det ifølge Wing seks angrep med selvmordsbomber og bil- og motorsykelbomber, i tillegg til det han kaller rutinemessige angrep med skyting og IED-er. Denne typen angrep hadde da ikke forekommet i provinsen siden april (Wing 2018a, c, i).

Etter det Landinfo kan se, er dette noen av de mest avanserte angrepene i høst:

- Et sjekkpunkt bemannet av ISF og PMU-militser i Qaim, ble angrepet av en selvmordsbomber i bil 29. august. Ti personer ble drept, hvorav seks var ISF-soldater og fire var militsmedlemmer (Ebraheem 2018b)
- Et sykehus i Haditha ble angrepet av en selvmordsbomber 10. september. To politimenn ble drept, og fem ISF-soldater ble skadet (Al Furat News 2018a)
- En populær kafé i Qaim distrikt ble angrepet av en selvmordsbomber på motorsykel 14. september. Fire personer³ ble skadet (Al Furat News 2018b).
- I Nazzal-distriktet i Fallujah gikk en bilbombe av i begynnelsen av oktober. Fem personer ble såret, hvorav to var politi (Mostafa 2018a)
- Et gassfelt i Akkas i det vestlige Anbar ble angrepet 11. oktober. Ti sikkerhetsfolk ble drept (Ebraheem 2018a).⁴
- Nær et marked i Amariyat-distriktet i Fallujah sprengte en selvmordsbomber på motorsykel seg selv i luften 23. oktober. Fire sivile ble såret (NINA 2018f).

³ Det er ikke gitt noen opplysninger om profilen til disse personene.

⁴ Det er ikke presisert hva slags angrep dette var.

På bakgrunn av bl.a. dette mener Wing (2018c) å se to nye trender: Den ene er at ISIS igjen utfører masseangrep ved hjelp av mer krevende virkemidler. Den andre er at ISIS igjen angriper småbyer, utfører kidnappinger og angriper lokale sikkerhetsstyrker. Wing (2018f) mener Anbar etter sommeren igjen har blitt en front av primær betydning for ISIS.

En talsmann for den militære felleskommandoen i Anbar har også nylig uttalt (Rudaw 2018a) at det i den senere tid har vært en øking i angrep fra ISIS mot både sivile og militære mål, samt mot infrastrukturen.

Det foreligger ellers sprikende uttalelser om hyppigheten av ISIS-angrep i Anbar de siste to månedene. Talsmannen for den militære felleskommandoen i Anbar (som sitert i Rudaw 2018a) sa i midten av november at det er daglige angrep fra lommer av ISIS-krigere som har reaktivert seg. En talsmann for Forsvarsdepartementet derimot (som gjengitt i bin Javaid 2018) uttalte i oktober at det var inntil fem ISIS-angrep i måneden. Det som synes å være klart er at de fleste hendelsene som involverer ISIS, rammer de irakiske militære styrkene i større grad enn sivile. IBC sine tall for oktober viser tre angrep med sivile dødsfall i oktober.

Resten av 2018 har angrepsfrekvensen vært skiftende. Etter en del aktivitet i løpet av de første månedene av 2018, hevder Wing (2018k) at ISIS bare utførte enkelte små operasjoner i sommermånedene. Nettstedet Al-Shahid (2018b) meldte om at de militære operasjonene som pågikk i juli, var for å ta ut de siste gjenværende sovende cellene i provinsen.

3.3 ANTALL KONFLIKTRELATERTE HENDELSER OG SIVILE TAP

Landinfo har ikke tilgang til sikre kilder på antall konfliktrelaterte hendelser og sivile drepte per provins i Irak. De kildene vi forholder oss til, viser til dels store variasjoner, og samtlige har svakheter.

Vi benytter disse tre kildene til tallmaterialet:

1. Joel Wing, som har rapportert på konfliktene i Irak siden 2008 på bloggen *Musings on Iraq*. Wing er basert i USA og oppdaterer jevnlig statistikk på antall drepte, sårede og sikkerhetsrelaterte hendelser på bakgrunn av nyhetsartikler m.m.
2. Iraq Body Count (IBC), som er en britisk basert organisasjon som har rapportert om antall sivile drepte i Irak siden 2003. IBC baserer seg på lokale medieoppslag, vitner, kilder fra lokalt nettverk, myndigheter og helseinstitusjoner, inkludert likhus. Alle rapporteringer baseres på minst to kilder.⁵ IBC rapporterer daglige hendelser og samler alt materiale i en database etter at informasjonen er tilstrekkelig kvalitetssikret. Det tar flere måneder før dataene legges inn i basen. Informasjonen i dette notatet er hentet fra daglige rapporteringer (*Recent events*) og er derfor ikke IBCs endelige data.
3. UNAMI, som er FNs bistandsorgan i Irak. Organisasjonen publiserer månedlig *UN Casualty Figures for Iraq*, som bygger på informasjon fra en rekke kilder, bl.a. vitner, offerets slektninger, helsepersonell, lokale religiøse ledere, lokale samfunnsledere, myndigheter og andre FN-organer foruten medieoppslag. UNAMI foretar grundige analyser av informasjonens troverdighet før de

⁵ For mer inngående informasjon om IBCs arbeidsmetoder, se her <https://www.iraqbodycount.org/about/methods/>

legger den til grunn. Informasjon om et drap eller en hendelse kryssjekkes med annen troverdig informasjon (UNAMI 2018a).

3.3.1 Konfliktrelaterte hendelser juli – oktober 2018

Hva som regnes som en konfliktrelatert hendelse, kan variere noe fra kilde til kilde. Wing summerer angrep som har resultert i døde og sårede personer, både sivile og medlemmer av ISF/PMU. Samtidig inneholder statistikken hans også enkelte avvergede angrep.

IBC summerer kun hendelser der sivile har blitt drept. Vi gjør oppmerksom på at det kan virke litt misvisende kun å referere til hendelser der sivile er drept, da det vil fortelle mye om sikkerheten i et område dersom det finner sted kamphandlinger mellom ISIS og ISF/PMU.

Tredje kvartal viste ifølge Wing en liten, men jevn økning i hendelser fra 8 i juli til 16 i september, og deretter ny økning til 23 i oktober. I november gikk volden igjen betydelig ned (Wing 2018a). Blant hendelsene i oktober var det et selvmordsangrep og et angrep med bilbombe. En vesentlig del av rapporteringen hans konsentrerer seg om hendelser der ISIS er involvert.

IBC sine tall for juli t.o.m. november viser først en liten oppgang, deretter en nedgang. For oktober oppga IBC tre hendelser der sivile ble drept.

Tabell 1: Anslag over antall konfliktrelaterte hendelser som rapportert av Wing og IBC

Kilde	Juli	August	September	Oktober	November
Wing – gjennomførte og avvergede angrep	8	10	16	23	6
IBC – kun hendelser med sivile dødsfall	2	4	6	3	0

Kilder: Wing 2018a, c, g, j, m; IBC 2018a.

Økningen fra september til oktober som Wing viser til, kan skyldes at den militære aktiviteten mellom ISIS og irakiske styrker i Anbar generelt har økt. IBCs tall som viser hendelser der bare sivile er drept, viser ingen økning i oktober, men derimot en lavere forekomst da enn i september.

3.3.2 Antall drepte sivile juli – oktober 2018

I Anbar finner det sted militære operasjoner mellom ISF/PMU og ISIS i til dels betydelig omfang, men dette rammer ikke nødvendigvis sivile.

Både IBC, Wing og UNAMI rapporterer på sivile dødsfall. Grovt sett kan vi si at kildene inkluderer alle ikke-stridende ofre blant de sivile, altså også myndighetspersoner og regulære politistyrker.⁶

Wing og UNAMI rapporter i tillegg på antall sårede sivile, men i tabelloversikten nedenfor har vi bare tatt med antall drept. Normalt vil antallet sårede i en hendelse være vesentlig høyere enn antall drept.

Tallene i tabellen viser at antallet ofre i perioden fluktuerer. Unntaket er Wing sine tall, som er økende fra september. Ti av de omkomne i oktober skal ha blitt drept i et ISIS-angrep på et gassfelt, og er betegnet som «security officers» i Wing sin kilde. At Wing summerer dem som sivile, kan bety at han definerer dem som sikkerhetsvakter (Wing 2018e; Ebraheem 2018a). De 18 Wing har notert i november, ble drept da en gruppe ISIS-krigere brøt seg inn i hjemmet til en lokal stammemilitsleder i Garma/Karma (Wing 2018b).

At IBC ikke har tatt med disse to hendelsene i sin oversikt, kan bety at de ikke anser ofrene for å være sivile etter deres definisjon.

Tabell 2: Anslag over sivile drept som rapportert av Wing, UNAMI og IBC

	Juli	August	September	Oktober	November
Wing	2	1	6	14	18
UNAMI	7	6	15	5	5
IBC	2	7	6	4	0

Kilder: Wing 2018a, c, g, j, m; UNAMI 2018a-e; IBC 2018a.

3.4 HEVN OG REPRESALIER MOT ISIS-MISTENKTE OG -SYMPATISØRER, SAMT DERES FAMILIER

I forbindelse med gjenerobringen fra ISIS i 2015-2017 ble det rapportert mye om hevn og represalier mot ISIS-mistenkte og -sympatisører. For eksempel rapporterte BBC i september 2017 om hvordan internflytninger fra Fallujah-området ble advart mot å returnere. Årsaken var at shiamilitser som hadde inntatt hjemstedene deres, anså dem for å være tilknyttet ISIS (BBC 2017).

Videre viste BBC til at innbyggere som hadde blitt anholdt på sjekkpunkter på grunn av mistanke om ISIS-tilknytning, hadde forsvunnet. Dette skal angivelig PMU-militser ha stått bak, men i BBC-meldingen kommer det også frem at regjeringsstyrkene har opptrådt på liknende måte (BBC 2017).

⁶ Det kan i enkelte tilfeller være vanskelig å definere hvem som er å regne som en sivil. IBC (2018b) inkluderer lokale regulære politistyrker i sine oversikter, men ekskluderer aktive medlemmer av en militær eller paramilitær organisasjon.

Wing rapporterer på både sivile og ikke-sivile tap. Han ser ut til å inkludere alle som ikke er stridende, som medlemmer av ISF og PMU, blant de sivile.

UNAMI definerer *sivil* som personer som er i sivil når død eller skade inntreffer. Det inkluderer politi som ikke er i kamp-modus, sivilt forsvar, personlige sikkerhetsteam, politi med vaktfunksjoner og brannmenn (Goran 2018).

Den vedvarende ISIS-trusselen i provinsen bidrar til å opprettholde mistillit og usikkerhet i befolkningen. Ifølge det amerikanske forsvarsdepartementet er lokalsamfunn i Anbar splittet mellom de som støttet ISIS, eller ble oppfattet å gjøre det, og de som motsatte seg gruppen (U.S. Department of Defense 2018, s. 40).

Dette forårsaker lokal motstand mot internflyktninger som vil returnere. I februar 2018 skal klanmilitantsmedlemmer fortsatt ha advart familier til ISIS-krigere mot å prøve å returnere til hjemstedene sine i Anbar. De ble i stedet anbefalt å vente til spenningene etter ISIS' okkupasjon hadde lagt seg (al-Jazeera 2018). Flere hundre slike familier ventet da på at klanledere på hjemstedene skulle slutte å motsette seg retur. Klanledernes holdning skyldtes at ISIS-ofrenes familier var sterkt imot at disse personene skulle returnere (Mostafa 2018c).

I juni meldte Human Rights Watch (HRW 2018) om at familier som var plassert i en IDP-leir, i flere måneder hadde blitt hindret av hærsoldater i å ta seg tilbake til hjembyen al-Baghdadi. Dette skal ha skjedd på anmodning fra borgermesteren i byen, fordi familiene var i slekt med ISIS-medlemmer. En uke etter at Human Rights Watch rapporterte om forholdet, ble retur likevel tillatt (Wille 2018).

Likeledes meldte UNHCR (2018, s. 2) tidligere i høst at seks familier som hadde returnert til Hit og Fallujah i september, på nytt hadde flyktet etter at ukjente gjerningsmenn angrep husene deres med granater.

På tross av utbredt lokal motstand mot at slektninger av ISIS-medlemmer returnerer, er det en tydelig returtrend til Anbar. IOM (2018a, s. 6-7) viser at de fleste av dem som har blitt fordrevet fra bostedene sine i Anbar de seneste årene, hadde returnert per juli.

3.5 UEKSPLODERTE MINER OG BOMBEFELLER

I tillegg til voldshandlinger er den tette forekomsten av miner og improviserte bomber lagt ut av ISIS, en betydelig trussel mot sivilbefolkningens sikkerhet. Dette gjelder særlig for Anbars byområder.

Den britiske mineryddingsorganisasjonen HALO Trust (u.å.) skriver at frem til 2018 var fortsatt bare en liten del av alt som var lagt ut av miner i provinsen, blitt ryddet. Kun kritisk infrastruktur var så langt blitt prioritert, mens en by som Fallujah fortsatt var minelagt både inne i bebyggelsen og langs flere kilometer lange barrierer i byens omkrets. Det meste av dette var fortsatt ikke ryddet, ifølge HALO Trust. Organisasjonen etterlyste mer handling fra myndighetenes side for å komme i gang med effektiv minerydding.

Et satellittfoto fra FNs organ for minerydding, UNMAS (2018), viser områder i Fallujah der det per august fortsatt ligger miner, steder der rydding pågår, og steder som er ryddet. Fotografiet viser at det fortsatt ligger igjen miner i mange deler av byen.

Ifølge IOM (2018a, s. 13) har ødelagte hjem vanligvis hindret et flertall av internflyktninger fra Anbar i å returnere. Likevel fremgår det av samme rapport (s. 6-7) at de fleste nå har returnert. Dette gir ikke IOMs rapport noen spesifikk forklaring på.

4. HOVEDAKTØRENE

4.1 MYNDIGHETSSTYRKENE

Både regjeringshæren og politi er utplassert over hele provinsen. Statlige grensestyrker bemanner grensen mot nabolandene (Mostafa 2018b). Hæren, politi og militærpoliti er til stede både i byene og ellers. I ørkenområdene opererer hæren sammen med internasjonale koalisjonsstyrker mot ISIS (Al-Shahid 2018a).

Driften av de mange sjekkpunktene som er satt opp, skal være lite samordnet mellom de ulike aktørene. Det bidrar til treg trafikkavvikling og liten bevegelsesfrihet for innbyggerne. Folk kaller provinsen «en militærleir» og beklager seg over at det er mer militær enn sivil trafikk på veiene (Al-Ayash 2018).

4.2 PMU

PMU bidro med omfattende styrker i gjenerobringen i 2015-17. Dette var både lokale PMU-styrker og styrker fra provinser i sør. Blant styrkene fra sør nevner en al-Monitor artikkel (Kittelson 2017) Imam Ali-brigaden, Abbas-divisjonen, Asaib Ahl al Haq (AAH) og Ali Akhbar-brigaden.

En god del PMU-styrker er lokale stammemilitser som har sluttet seg til PMU. Noen av dem skal ha sluttet seg til avdelinger i Badr-organisasjonen og Asaib Ahl al-Haq, ifølge det iranske Press TV (2018).

Regjeringen skal ha ønsket å erstatte PMU-ene fra andre provinser med lokale styrker så snart gjenerobringen var fullført. Det har vært vanskelig for oss å finne ut av hvilke militser som fortsatt står i provinsen. Forsøk på å identifisere de ulike militsstyrkene har vært forvirrende, skriver al-Monitor-journalisten Kittelson (2017), som selv støtte på både Asaib Ahl al Haq og Kataib Hezbollah på et sjekkpunkt ved Qaim i desember 2017. En representant for hæren hadde da sagt til henne at Asaib Ahl al Haq allerede var trukket ut. Landinfo antar at noen av styrkene kan være mobile, og at de flyttes etter behov.

I mars meldte Iraqi News (Ebraheem 2018c) om at PMU-militser som skulle ut av provinsen, selv ønsket å bli værende for å sikre befolkningen mot bl.a. miner. I august 2018 rapporterte al-Monitor (Saadoun 2018) at det ikke var satt noen dato for når PMU-styrkene skulle trekkes ut, og at regjeringens erklæringer var tvetydige. I samme måned meldte Rudaw (2018b) at lederen for PMU-komiteen, som er PMUs øverste organ, hadde gitt ordre om at samtlige PMU-styrker skulle trekke seg ut av alle gjenerobrede byer.

Nærværet av PMU er likevel fortsatt stedvis stort. I november har ca. 20 000 PMU-medlemmer blitt sendt til grenseområdene i vest for å hindre ISIS i å ta seg inn i Irak fra Syria. Hvor stor andel av disse som er fra Sør-Irak, og hvor mange av dem som befinner seg i befolkede områder, har vi ikke informasjon om.

4.3 STAMMEMILITSER

Anbar er en av de provinsene der lokale klanbaserte militser i stor grad samarbeider om sikkerheten med både lokale myndigheter og det føderale politiet. Mange av disse militsene er organisert under PMU, ifølge en rapport fra Clingendael (Ezzedine & van Veen 2018, s. 3). Selv om enkelte lokale klaner har bidratt med styrker til PMU, skal det store flertallet av klanstyrkene være frittstående. De opererer bl.a. i byene Ramadi,

Fallujah, Hit og Haditha (Al-Ayash 2017), og har bistått PMU og hæren i militære operasjoner mot ISIS (Tastekin 2016).

En Niqash-journalist (Al-Ayash 2017) anslår at det er rundt 25 000 medlemmer av slike frittstående militser i hele Anbar. Lojaliteten til disse militsene beskriver han som delt mellom lokale klanledere og dominerende ledere for Anbar-klaner som selv oppholder seg utenfor provinsen.

Oppgavene til disse stammemilitsene kan ha stor spennvidde, fra sikkerhetskontroller til å delta i militære operasjoner. Noen felles kommandostruktur for disse militsene er ikke etablert, ifølge Niqash (Al-Ayash 2017). De er generelt løst tilknyttet PMU, ifølge nettstedet Al-Shahid (2018b).

4.4 ISIS

Utover høsten har man sett at ISIS har økt aktiviteten og styrket kapasiteten i Anbar fra posisjoner på syrisk side av grensen.

Et ISW-kart fra begynnelsen av oktober (2018, se [her](#)) viser hvilke områder av Irak ISIS opererer i, og hvor de antas å ha kontroll over lokalbefolkningen. Som det fremgår av kartet, har ISIS ingen kontrollsoner⁷ i Anbar, men derimot langstrakte sammenhengende støttesoner⁸ over store deler av de befolkede områdene. I Qaim, Rutba og mellom Ramadi og Fallujah har de dessuten angrepssoner.⁹

Analytikere har pekt på ulike grunner til at ISIS igjen har klart å øke aktiviteten i Irak. En grunn som gjerne fremheves, er at regjeringsstyrkene og PMU er engasjert mange steder på en gang, noe som medfører for tynt nærvær til å slå effektivt ned på ISIS i områder der gruppen har gått under jorden (se for eksempel Flood 2018).

Ørkenen i Anbar og grenseområdene mot Syria er et slikt område. Et medlem av provinsrådet sier til Rudaw (2018a) at hær- og PMU-styrkene i Anbar stedvis er strukket såpass tynt at ISIS kan utnytte det til å utføre aksjoner.

4.5 ANDRE VÆPNEDE GRUPPER?

Vi har ikke sett rapporteringer om at andre grupper enn ISIS er aktive i Anbar. Wing (2018h) tilskriver en del av den rapporterte volden i provinsen lokale personlige hevnaksjoner. I hvilken grad slike hendelser involverer væpnede grupper, har vi ikke noen informasjon om.

⁷ En kontrollsoner er etter ISWs definisjon et område der ISIS utøver fysisk eller psykisk press for å sikre at personer og grupper forholder seg slik ISIS krever.

⁸ En støttesone er etter ISWs definisjon et område der ISIS møter ubetydelige mottiltak og der de kan opprettholde logistikk og administrativ støtte til styrkene sine.

⁹ En angrepssone er etter ISWs definisjon et område der ISIS utfører offensive manøvrer.

5. VOLDENS SPREDNING

Tyngden av den volden som først og fremst rammer sivile, forekommer i områdene langs Eufrat, som er den delen av provinsen der de fleste bor. Det kan se ut som om det er en overvekt av hendelser i og rundt Qaim. Blant annet fant to av selvmordsaksjonene i høst sted der (Ebraheem 2018b; Al Furat News 2018b).

Voldshendelser med sivile dødsfall som IBC har registrert i perioden juli-oktober, fant sted i Qaim, Rutba, Haditha og i Hit.

Wing (2018) rapporterte i samme periode om hendelser i Qaim og områder rundt denne byen, samt i Razaza, Haditha, Fallujah og Rutba. I november rapporterte han dessuten om et angrep i Garma/Karma, som ligger mellom Fallujah og Bagdad, der en ISIS-gruppe trengte seg inn i huset til en sheikh og drepte 19 personer (Wing 2018b).

Ifølge iMMAP¹⁰ (2018a og b) sine oversikter for siste uke av oktober og første uke av november, var det hendelser med eksplosiver bl.a. følgende steder:

- Husaiba-strøket i Ramadi
- al-Mahima ved Habbaniyah-sjøen, som ligger mellom Ramadi og Fallujah
- Fallujah-distriktet
- Rummana distrikt på grensen til Syria
- Rutba
- Karabila i nærheten av Qaim

NINA (2018d) meldte om at en gruppe ISIS-krigere var blitt arrestert i Fallujah i november. De skal ha holdt seg skjult der helt siden byen ble gjenerobret i 2016. Gruppen tilsto ifølge NINA (2018e) å ha utført flere væpnede aktiviteter i byen, bl.a. et attentat mot en dommer.

Det forekommer voldshendelser også i mer perifere områder, men der er det mest snakk om militære operasjoner. For eksempel meldte NINA (2018b) i november om en felles hær- og PMU-operasjon mot ISIS på en øy i Tarthar-sjøen på grensen til Salah al-Din.

6. HVEM BLIR ANGREPET?

Generelt i Irak er tendensen nå at ISIS hovedsakelig retter sine angrep mot ulike typer myndighetsmål (Markusen 2018). Dette inkluderer både militære/politi, myndighetspersoner, ansatte i rettsvesenet og andre sivile. I høst har vi sett at noen av de større angrepene i Anbar har vært rettet mot mål der det ferdes sivile (se punkt 3.2).

At det blant sivile kan være mer avgrensede målgrupper, kommer til syne i et angrep på en sykehuslege i Fallujah som NINA rapporterte om (2018a). Han ble drept av en

¹⁰ NGO-en iMMAP er partnerorganisasjon med FN.

hjemmelaget sprengladning som var festet til bilen hans. Attentatet mot dommeren i Fallujah viser tilsvarende. Sheiken som ble drept i Garma/Karma i november, er et eksempel på at ledende personer i lokalmiljøet også er utsatt.

I tillegg er sivile generelt utsatt for eksplosjoner i byene, som følge av at miner og bomber fortsatt ligger igjen i store antall. Det kan diskuteres om dette kan regnes som målrettede angrep mot huseierne, da eksplosivene rammer blindt og er anlagt generelt mot enhver som prøver å ta seg inn i bygningene de er lagt ut i. Da de ble lagt ut, var det nok for å gjøre jobben til ISF vanskelig i operasjoner knyttet til gjenerobring.

7. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Al-Ayash, K. (2018, 2. august). High Security In Anbar Changes Iraqi Civilian Life. *Niqash*. Tilgjengelig fra <http://www.niqash.org/en/articles/security/5962/High-Security--In-Anbar-Changes-Iraqi-Civilian-Life.htm> [lastet ned 16. november 2018]
- Al-Ayash, K. (2017, 15. august). Anbar's Tribal Militias Grow Larger, But Powerless And Divided. *Niqash*. Tilgjengelig fra <http://www.niqash.org/en/articles/security/5656/> [lastet ned 16. november 2018]
- BBC (2017, 6. september). How Fallujah can't forget. *BBC*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/Falluja> [lastet ned 16. november 2018]
- Bin Javaid, O. (2018, 31. oktober). Iraq looks to snuff out ISIL remnants in remote Anbar province. *Al-Jazeera*. Tilgjengelig fra <https://www.aljazeera.com/news/2018/10/iraq-snuff-isil-remnants-remote-anbar-province-181030091100759.html> [lastet ned 16. november 2018]
- CIPE, dvs. Center for International Private Enterprise (u.å.). *Business Agenda of Al-Anbar Province*. Washington D.C.: CIPE. Tilgjengelig fra [https://www.cipe.org/legacy/publication-docs/Final%20English%20Anbar%20PBA%20\(2\)_0.pdf](https://www.cipe.org/legacy/publication-docs/Final%20English%20Anbar%20PBA%20(2)_0.pdf) [lastet ned 19. november 2018]
- COSIT, dvs. Central Statistical Organization Iraq (2018). *Annual Statistical Abstract 2017*. Bagdad: COSIT. Tilgjengelig fra http://cosit.gov.iq/AAS2017/Annual%20Abstract%20of%20Statistic%20_2017.pdf [lastet ned 19. november 2018]
- Ebraheem, M. (2018a, 11. oktober). 10 security forces killed in fierce attack by Islamic State on Iraqi gas field. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/iraq-war/10-security-forces-killed-in-fierce-attack-by-islamic-state-on-iraqi-gas-field/> [lastet ned 16. november 2018]
- Ebraheem, M. (2018b, 29. august). UPDATED: Death toll from today's car bomb attack in Anbar rises to 10. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/iraq-war/updated-death-toll-from-todays-car-bomb-attack-in-anbar-rises-to-10/> [lastet ned 16. november 2018]
- Ebraheem, M. (2018c, 19. mars). Pro-gov't forces reluctant to withdraw from Anbar following IS defeat – source. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/iraq-war/pro-govt-forces-reluctant-to-withdraw-from-anbar-following-is-defeat/> [lastet ned 16. november 2018]
- EPIC, dvs. The Education for Peace in Iraq Center (2018, 1. november). *ISHM: October 26 – November 1, 2018*. Washington D.C.: EPIC. Tilgjengelig fra <https://www.epic-usa.org/ishm182/> [lastet ned 16. november 2018]
- Ezzedine, N. & van Veen, E. (2018, 13. juni). *Power in perspective: Four key insights into Iraq's Al-Hashd al-Sha'abi*. Haag: Clingendael – Netherlands Institute of International Affairs. Tilgjengelig fra https://www.clingendael.org/sites/default/files/2018-06/PB_Power_in_perspective.pdf [lastet ned 16. november 2018]
- Flood, D. H. (2018, september). From Caliphate to Caves: The Islamic State's Asymmetric War in Northern Iraq. *CTC Sentinel*, 11(8). Tilgjengelig fra <https://ctc.usma.edu/caliphate-caves-islamic-states-asymmetric-war-northern-iraq/> [lastet ned 26. september 2018]
- Al Furat News (2018a, 14. september). URGENT Suicide attack targeting a popular cafe in Qaim and casualties. *Al Furat News*. Tilgjengelig fra <http://alforatnews.com/modules/news/article.php?storytopic=35&storyid=174519> [lastet ned 16. november 2018]
- Al Furat News (2018b, 10. september). URGENT Security source: the death of two members of the police in the. *Al Furat News*. Tilgjengelig fra <http://alforatnews.com/modules/news/article.php?storytopic=35&storyid=174177> [lastet ned 16. november 2018]

- Goran, B. (2018, 1. oktober). UNAMI: Number of civilian casualties in Iraq decreased during September. *Kurdistan 24*. Tilgjengelig fra <http://www.kurdistan24.net/en/news/2df74aa2-dc2e-4b8f-ae0d-d4458e0cf2e0> [lastet ned 16. november 2018]
- The Halo Trust (u.å.). *Iraq*. Dumfries: The Halo Trust. Tilgjengelig fra <https://www.halotrust.org/where-we-work/middle-east/iraq/> [lastet ned 16. november 2018]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2018, 24. juni). *Iraq: Displaced Families Blocked from Returning*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2018/06/24/iraq-displaced-families-blocked-returning> [lastet ned 16. november 2018]
- IBC, dvs. Iraq Body Count (2018a). *Recent Events*. London: IBC. Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/database/recent/0/> [lastet ned 16. november 2018]
- IBC (2018b). *Methods*. Oxford: IBC. Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/about/methods/> [lastet ned 19. november 2018]
- iMMAP (2018a, 7. november). *Weekly Explosive Incident Flash News 1-7 November 2018*. Washington D.C./Marseilles: iMMAP. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/map/iraq/iraq-immmap-ihf-humanitarian-access-response-weekly-explosive-incidents-flash-news-1-7> [lastet ned 16. november 2018]
- iMMAP (2018b, 31. oktober). *Weekly Explosive Incident Flash News 25-31 October 2018*. Washington D.C./Marseilles: iMMAP. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/immmap-ihf_humanitarian_access_response_weekly_explosive_incidents_flash_news_25-31_oct_2018.pdf [lastet ned 16. november 2018]
- IOM, dvs. International organization of Migration (2017, 5. februar). *Community Stabilization Handbook 2015-2016*. Bagdad: IOM. Tilgjengelig fra <http://iomiraq.net/reports/iom-iraq-community-stabilization-handbook-2015-2016> [lastet ned 16. november 2018]
- IOM (2018a, november). *Reasons to remain: Categorizing protracted displacement in Iraq*. Bagdad: IOM. Tilgjengelig fra http://iraqdtm.iom.int/LastDTMRound/IOM%20RWG%20SI%20Categorizing%20Protracted%20Displacement%20in%20Iraq_November%202018.pdf [lastet ned 22. november 2018]
- IOM (2018b, oktober). *Iraq Displacement Crisis 2014-2017*. Bagdad: IOM. Tilgjengelig fra http://iraqdtm.iom.int/LastDTMRound/IOM-Iraq_Displacement_Crisis_2014-2017.pdf [lastet ned 20. november 2018]
- Jamieson, A. (2018, 2. november). Iraq deploys up to 30,000 fighters to secure Syrian border from ISIS. *NBC News*. Tilgjengelig fra <https://www.nbcnews.com/news/world/iraq-deploys-30-000-fighters-secure-syrian-border-isis-n930281> [lastet ned 16. november 2018]
- Al-Jazeera (2018, 12. februar). Iraqi tribesmen warn ISIL fighters' families. *Al-Jazeera*. Tilgjengelig fra <https://www.aljazeera.com/news/2018/02/iraq-tribesmen-return-isil-fighters-families-180212142136914.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Kittelson, S. (2017, 8. desember). What next for PMU in Anbar Province? *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/11/anbar-iraq-qaim-pmu-shiite-militias.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Kubis, J. (2018, 13. november). *Briefing to the Security Council by SRSG for Iraq Ján Kubis New York, 13 November 2018 (AS DELIVERED)*. Bagdad: UN Iraq. http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9927:briefing-to-the-security-council-by-srsg-for-iraq-jan-kubis-new-york-13-november-2018-as-delivered&Itemid=712&lang=en [lastet ned 16. november 2018]
- Markusen, M. B. (2018, 30. november). *The Islamic State and the Persistent Threat of Extremism in Iraq*. Washington D.C.: CSIS, dvs. Centre for Strategic and International Studies. Tilgjengelig fra <https://www.csis.org/analysis/islamic-state-and-persistent-threat-extremism-iraq> [lastet ned 10. desember 2018]

- Mostafa, N. (2018a, 6. oktober). One killed, others wounded, including police, in Salahuddin, Anbar blasts. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/iraq-war/one-killed-others-wounded-including-police-in-salahuddin-anbar-blasts/> [lastet ned 16. november 2018]
- Mostafa, N. (2018a, 19. mai). Iraqi paramilitaries intensify efforts along borders with Syria: Commander. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/iraq-war/iraqi-paramilitaries-intensifies-efforts-along-borders-with-syria-commander/> [lastet ned 16. november 2018]
- Mostafa, M. (2018c, 15. februar). 500 displaced militants' families fear revenge back home in Iraq's Anbar. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/features/500-displaced-militants-families-fear-revenge-back-home-iraqs-anbar/> [lastet ned 16. november 2018]
- NINA, dvs. National Iraqi News Agency (2018a, 13. november). Doctor at Fallujah Teaching Hospital was injured when a sticky bomb exploded in his car. *NINA*. Mottatt på e-post fra UNAMI 14. november.
- NINA (2018b, 12. november). Launch of a military operation to clear Tharthar Island. *NINA*. Mottatt på e-post fra UNAMI 13. november.
- NINA (2018c, 11. november). A terrorist detachment, including the "General Security" to the sector of Fallujah arrested. *NINA*. Mottatt på e-post fra UNAMI 11. november.
- NINA (2018d, 3. november). Large scale operations to chase stray remnants of Daesh towards the border with Syria. *NINA*. Mottatt på e-post fra UNAMI 4. november 2018.
- NINA (2018e, 3. november). A detachment of daesh arrested in Fallujah. *NINA*. Mottatt på e-post fra UNAMI 4. november 2018.
- NINA (2018f, 23. oktober). Four civilians wounded in suicide bombing in Amiriyat Al-Falluja. *NINA*. Tilgjengelig fra http://www.ninanews.com/News_Details.aspx?1%252fGo6nZShxczBfLRUiVqEQ%253d%253d [lastet ned 20. november 2018]
- Press TV (2018, 2. juni). Iraqi Shia group vows 'revenge' after fresh US sanctions. *Press TV*. Tilgjengelig fra <https://www.presstv.com/Detail/2018/06/02/563624/Iraq-Shia-Asaib-Ahl-Haq> [lastet ned 16. november 2018]
- RAND Corporation (u.å). *Ramadi: ISIL's Long Fight for Brief Control*. Santa Monica: RAND. Tilgjengelig fra <https://www.rand.org/nsrd/projects/when-isil-comes-to-town/case-studies/ramadi.html> [lastet ned 20. november 2018]
- Rudaw (2018a, 13. november). Nine Sunni tribal forces including a leader killed by ISIS in Iraq's Anbar. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <http://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/131120181> [lastet ned 16. november 2018]
- Rudaw (2018b, 20. august). Hashd al-Shaabi paramilitias ordered out of 'liberated' Iraqi cities. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <http://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/200820182> [lastet ned 20. november 2018]
- Saadoun, M. (2018, 22. august). Will Iraqi Shiite militias withdraw from Sunni areas? *al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/08/iraq-sunni-shiite-pmu-sectarianism.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Al-Shahid (2018a, 8. oktober). Iraq Security Forces continue to pursue ISIS in Anbar Desert. *Al-Shahid*. <https://alshahidwitness.com/iraqi-forces-isis-anbar/> [lastet ned 16. november 2018]
- Al-Shahid (2018b, 9. juli). Iraqi forces launch major operations in Anbar desert against ISIS cells. *Al-Shahid*. Tilgjengelig fra <https://alshahidwitness.com/iraqi-operations-anbar-desert-isis/> [lastet ned 16. november 2018]

- Tastekin, F. (2016, 5. januar). Three faiths, three commanders. *al-Monitor*. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/01/turkey-iraq-three-commanders-three-faiths.html> [lastet ned 16. november 2018]
- UNAMI (2018a, 2. desember). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of November 2018, the Lowest in 6 Years*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=10077:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-november-2018-the-lowest-in-6-years&Itemid=633&lang=en [lastet ned 13. desember 2018]
- UNAMI (2018b, 3. november) *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of October 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9687:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-september-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 16. november 2018]
- UNAMI (2018c, 1. oktober). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of September 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9687:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-september-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 16. november 2018]
- UNAMI (2018d, 2. september) *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of August 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9542:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-august-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 16. november 2018]
- UNAMI (2018e, 1. august) *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of July 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9402:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-july-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 16. november 2018]
- UNEP, dvs. United Nations Environment Programme (2018, 12. november). *War-torn cities in Iraq keen to boost reconstruction efforts by recycling debris*. New York: UNEP. Tilgjengelig fra <https://www.unenvironment.org/news-and-stories/press-release/war-torn-cities-iraq-keen-boost-reconstruction-efforts-recycling> [lastet ned 16. november 2018]
- UNHCR (2018, september). *Iraq Protection Update – September 2018*. Genève: UNHCR. Tilgjengelig via <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20181026%20Iraq%20Protection%20Update%20-%20September.pdf> [lastet ned 16. november 2018]
- UNMAS, dvs. United Nations Mine Action Service (2018, august). *UNMAS in Iraq. Supporting the Safe and Dignified Return of Displaced People*. Bagdad: UNMAS. Tilgjengelig fra <https://unmas.shorthandstories.com/unmas-in-iraq/index.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Wing, J. (2018a, 3. desember). Large Drop In Violence In Iraq November 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/12/large-drop-in-violence-in-iraq-november.html> [lastet ned 13. desember 2018]
- Wing, J. (2018b, 16. november). Security In Iraq Nov 8 - 14, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/11/security-in-iraq-nov-8-14-2018.html> [lastet ned 24. november 2018]
- Wing, J. (2018c, 2. november). October 2018: Islamic State Expanding Operations In Iraq. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/11/october-2018-islamic-state-expanding.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Wing, J. (2018d, 24. oktober). Security In Iraq Oct 15-21, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/10/security-in-iraq-oct-15-21-2018.html> [lastet ned 16. november 2018]

- Wing, J. (2018e, 16. oktober). Security In Iraq Oct 8-14, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/10/security-in-iraq-oct-8-14-2018.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Wing, J. (2018f, 9. oktober). Security in Iraq Oct 1-7, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/10/security-in-iraq-oct-1-7-2018.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Wing (2018g, 6. oktober). Islamic State Returns To Baghdad While Overall Security In Iraq Remains Steady. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/10/islamic-state-returns-to-baghdad-while.html> [lastet ned 16. oktober 2018]
- Wing, J. (2018h, 2. oktober). Security In Iraq Sep 22-28, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/10/security-in-iraq-sep-22-28-2018.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Wing, J. (2018i, 18. september). Security In Iraq Sep 8-14, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/09/security-in-iraq-sep-8-14-2018.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Wing, J. (2018j, 3. september). Violence Remained Steady in Iraq in August 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/09/violenceremained-steady-in-iraq-august.html> [lastet ned 16. oktober 2018]
- Wing, J. (2018k, 23. august). Security In Iraq Aug 15-21, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/08/security-in-iraq-aug-15-21-2018.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Wing, J. (2018l, 16. august). Security In Iraq Aug 8-14, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/08/security-in-iraq-aug-8-14-2018.html> [lastet ned 16. november 2018]
- Wing, J. (2018m, 2. august). Violence Slightly Down In Iraq July 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/08/violence-slightly-down-in-iraq-july-2018.html> [lastet ned 16. oktober 2018]
- Wille, B. (2018, 30. juni). *Iraqi Authorities Finally Allow Group of Families to Return Home to Anbar*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2018/06/30/iraqi-authorities-finally-allow-group-families-return-home-anbar> [lastet ned 16. november 2018]
- U.S. Department of Defense (2018, 5. november). *Lead Inspector General's Report to U.S. Congress. Operation Inherent Resolve and Other Overseas Contingency Operations, July 1, 2018 – September 30, 2018*. Washington D.C.: U.S. Department of Defense. Tilgjengelig fra https://media.defense.gov/2018/Nov/05/2002059226/-1/-1/1/FY2019_LIG_OCO_OIR_Q4_SEP2018.PDF [lastet ned 16. november 2018]